

Adroddiad ar ddirprwyaeth Israel a'r Lan Orllewinol ym mis Chwefror 2019 gan Russell George AC

Mae'r adroddiad hwn yn ymwneud â dirprwyaeth drawsbleidiol o Aelodau'r Cynulliad i Israel a'r Lan Orllewinol ym mis Chwefror 2019.

Noddwyd y ddirprwyaeth gan Sefydliad Evan Roberts, elusen Gymreig sy'n ceisio hyrwyddo, diogelu ac addysgu pobl am dreftadaeth Gristnogol Cymru. Arweiniwyd y ddirprwyaeth gan Darren Millar AC. Dylid nodi hefyd fod Russell George AC a Darren Millar AC ill dau yn ymddiriedolwyr Sefydliad Evan Roberts.

Diben y ddirprwyaeth oedd rhoi cyfle i Aelodau'r Cynulliad gymryd rhan mewn seremoni i nodi treftadaeth Gristnogol a milwrol Cymru yn y Tir Sanctaidd, ac i gyfrannu at raglen canfod ffeithiau i ddysgu mwy am Israel a'r Lan Orllewinol, gan gynnwys y rhagolygon ar gyfer heddwch, datblygiad yr economi ac iaith, diwylliant a hanes y Tir Sanctaidd a'i bobl.

Roedd yr ymweliad yn brysur ond yn werthfawr, a chafodd y ddirprwyaeth gyfle i goffáu treftadaeth Gristnogol a milwrol Cymru, archwilio a deall cymhlethdodau'r gwrthdaro parhaus yn well, ac ystyried cyfleoedd ar gyfer ymgysylltu rhyngwladol a syniadau y gallai gwneuthurwyr polisi eu gweithredu yma yng Nghymru.

Roedd y rhaglen yn cynnwys nifer o ymweliadau a chyfarfodydd, a cheir crynodeb o'r rhain isod

Datblygu Economaidd:

Yn ogystal â gweld y gwaith arloesol yng Nghanolfan Heddwch ac Arloesi Peres, cafodd y ddirprwyaeth gyfle hefyd i gwrdd â Nili Shalev, Cyfarwyddwr Cyffredinol Cyfarwyddiaeth Ymchwil a Datblygu Israel a'r UE yn Awdurdod Arloesi Israel.

Arweiniwyd y drafodaeth gan Russell George AC, a gyfeiriodd at waith diweddar Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau y Cynulliad Cenedlaethol ym maes Ymchwil ac Arloesi.

Cafwyd trafodaeth amhrisiadwy ynglŷn â'r dulliau a ddefnyddir gan lywodraeth Israel i ysgogi buddsoddiad ac arloesi mewn marchnadoedd byd-eang newydd ac sy'n datblygu er mwyn galluogi Israel i ddod yn arweinydd byd-eang yn y marchnadoedd hynny. Roedd y ffaith ei bod wedi defnyddio grantiau datblygu yn gyfnewid am freindaliadau ar werthiannau a chyfranddaliadau mewn cwmnïau o ddiddordeb mawr i'r ddirprwyaeth, a chafwyd llawer o drafod ynghylch a ellid defnyddio dull o'r fath yng Nghymru.

Yad Vashem:

Ymwelodd y ddirprwyaeth â Yad Vashem, Canolfan Goffa Holocaust y Byd, i fynd ar daith o amgylch Amgueddfa Hanes yr Holocaust, ac i gymryd rhan mewn gweithred o gofio ar gyfer dioddefwyr yr Holocaust.

Mae'r amgueddfa yn dangos bywydau Iddewon Ewrop cyn ac ar ôl yr Holocaust, ac yn adrodd hanes a chynnydd gwrth-semitiaeth yn yr Almaen Natsïaidd. Roedd yn gyfnod amserol ac emosiynol i atgoffa pawb yn y ddirprwyaeth o'r risgiau a allai ein hwynebu yng Nghymru pe bai'r cynnydd mewn rhagfarn, hiliaeth a gwrth-Semitiaeth yn ein cenedl, ein systemau gwleidyddol a'n pleidiau ein hunain barhau'n ddirwystr.

Yn dilyn y daith, cymerodd y ddirprwyaeth ran mewn gweithred o gofio yn y Neuadd Goffa, prif safle coffa'r Holocaust yn Israel. Mae'r Neuadd yn adeilad concrit cras gyda tho isel yn debyg i babell. Mae'n sefyll yn wag, ar wahân i fflam dragwyddol a'r enwau sydd wedi'u hengrafu ar y llawr basalt du o'r 21 o wersylloedd difa, gwersylloedd crynhoi, a safleoedd lladd y Natsïaid yng nghanol a dwyrain Ewrop. Mae crypt o flaen y fflam goffa yn cadw lludw'r dioddefwyr. Roedd y weithred o gofio yn cynnwys darlleniadau byr a chyfle i weddio ac adlewyrchu gerbron y fflam dragwyddol.

Treftadaeth Cymru:

Cyflwynodd y ddirprwyaeth blac yn Hen Ddinas Jerwsalem i goffáu treftadaeth Gristnogol a milwrol Cymru yn y Tir Sanctaidd. Cynhaliwyd y seremoni mewn gardd fechan y tu ôl i Eglwys Crist, Eglwys Anglicanaidd y tu mewn i Giât Jaffa enwog Jerwsalem, lle gorymdeithiodd milwyr Cymru â'r Cadfridog Allenby ar ôl i'r Otomanaid ildio'r ddinas yn ystod ymgyrch yr Aifft a Phalesteina ar adeg y Rhyfel Byd Cyntaf.

Cymerodd holl aelodau'r ddirprwyaeth ran yn y seremoni, fel y gwnaeth Rheithor Eglwys Crist, y Parchedig David Pileggi. Roedd y seremoni yn cynnwys darlleniadau gan Aelodau'r Cynulliad o fywyd Dewi Sant, darnau o gofiannau Capten y Ffiwsilwyr Brenhinol Cymreig John More, a Hanes y 53fed Adran (Gymreig).

Dywedir bod Dewi Sant wedi ymweld â Jerwsalem yn y 6ed ganrif lle cafodd ei benodi yn Archesgob gan y Patriarch lleol a chafodd roddion i fynd yn ôl i Gymru. Roedd y rhoddion hyn yn cynnwys allor gludadwy gyda charreg ynddi a elwir yn llechen Jerwsalem. Mae'r llechen bellach yn Eglwys Gadeiriol Tyddewi yn Sir Benfro, lle cychwynnodd y plac ar ei daith o Gymru i Jerwsalem.

Cyfrannodd Brigâd 160 y Milwyr Traed, y Cymry Brenhinol, a Chymdeithas Lluoedd wrth Gefn a Chadetiaid Cymru at gost y plac. Cafodd neges arbennig gan y Brigadydd Alan Richmond, Pennaeth y Fyddin yng Nghymru, ei rhannu â'r rhai a ddaeth i'r digwyddiad, a oedd yn dweud: "Rwy'n falch iawn bod treftadaeth filwrol pobl Cymru yn y Tir Sanctaidd yn cael ei chydabod heddiw. Roedd fy mrigâd yn rhan o'r 53fed Adran (Gymreig) ac ar ôl dwy flynedd a hanner o ymladd yn y Dardanelles, yr Aifft a Phalesteina, a daethom i Jerwsalem ar 9 Rhagfyr 1917. Ddeuddydd yn ddiweddarach, ar yr 11 o Ragfyr cyrhaeddodd y Cadfridog Allenby ar droed i ddatgan rhyddhad Hen Ddinas Jerwsalem o'r Ymerodraeth Otomanaidd yn ffurfiol. Ni fyddai ei lwyddiant wedi bod yn bosibl heb aberth anhunanol cymaint o filwyr o Gymru yn y 53fed Adran (Gymreig) a hefyd yr 74fed Adran (Yeomanry). Rydym yn eu cofio i gyd gyda balchder a gostyngeddrwydd mawr. Cymru am Byth."

Mae cyfnewid cerrig a darnau o'n tir yn symbol o gyfeillgarwch a choffâd rhwng pobl Cymru a'r Tir Sanctaidd, a gobeithir y bydd y plac yn ysbrydoli pobl sy'n ymweld â Jerwsalem i ddysgu mwy am Gymru a'n treftadaeth Gristnogol a milwrol.

Mae'r plac wedi ei wneud o lechen Gymreig a dyma'r unig destun Cymraeg mewn arddangosfa gyhoeddus sydd wedi'i leoli yn Hen Ddinas Jerwsalem. Roedd yn arbennig o deimladwy y cafodd ei gyflwyno yn ystod wythnos Dydd Gŵyl Dewi.

Safleoedd Cysegredig:

Ymwelodd y ddirprwyaeth â Wal y Gorllewin, Eglwys y Beddrod Sanctaidd a Mynydd yr Olewydd yn Jerwsalem, a Thiberiws a Chapernaum ar lannau Galilea. Mae degau ar filoedd o ymwelwyr a phererinion o bob cwr o'r byd yn cael eu denu i'r golygfeydd hyn bob blwyddyn. Mae llawer ohonynt yn dod i ddysgu am hanes, rhai yn dod oherwydd chwilfrydedd, ac eraill yn dod fel rhan o'u taith

ffydd. Heblaw y tâl bach i gael mynediad i Capernaum, ni chodwyd unrhyw dâl i ymweld â'r safleoedd cysegredig hyn.

Academi'r Iaith Hebraeg:

Yn Academi'r Iaith Hebraeg, cafodd y ddirprwyaeth gyflwyniad gan yr Athro Aharon Maman, Is-lywydd yr Academi, ar adfywiad Hebraeg fel iaith bob dydd. Roedd yn ddi-ddorol nodi mai dim ond trwy ei diogelu a'i defnyddio ar ffurf ysgrifenedig a llafar at ddibenion litwrgaidd a chrefyddol y bu modd adfywio'r iaith. Mae'n amlwg bod tebygrwydd i'r gwerth a briodolir i gyfieithiad William Morgan o'r Beibl wrth ddiogelu'r defnydd o'r Gymraeg. Roedd hefyd yn amlwg bod mabwysiadu'r iaith fel cyfrwng addysg mewn ysgolion yn Israel, y defnydd ohoni gan gyrff cyhoeddus, a'r disgwyliad clir y dylai'r rhai sy'n dod i fyw yn Israel ddysgu'r iaith, yn ffactorau allweddol o ran sicrhau twf cyflym yn ei defnydd.

Heriau Diogelwch:

Roedd ein hymweliad â ffin Israel/Gaza ac Ucheldiroedd Golan yn gyfle i gael sesiynau briffio gan yr IDF ac i gwrdd â thrigolion lleol i sôn am fywyd mewn ardaloedd lle mae tensiynau'r gwrthdaro parhaus yn realiti dyddiol. Mae'n amlwg bod y cynnydd diweddar mewn protestiadau a thrais ar ffin Gaza, a'r rhyfel cartref yn Syria, wedi cyfrannu at ymdeimlad cryfach o berygl ac ansicrwydd i ddinasyddion Israel. Roedd y sesiynau briffio yn amhrisiadwy o ran rhoi rhywfaint o gyd-destun hanesyddol i'r heriau sy'n gysylltiedig â ffiniau a'r sialensiau rhanbarthol ehangach, ond roedd yna hefyd ymdeimlad o dristwch o ran natur afreolus a chymhlethdodau'r gwrthdaro, a'i effaith ar ddinasyddion cyffredin o bob ochr.

Safbwyntiau Gwleidyddol:

Cyflwynodd Emmanuel Nahshon o Weinyddiaeth Materion Tramor Israel sesiwn friffio ynglŷn â'r cyd-destun gwleidyddol presennol yn Israel â'i chydberthnasau rhyngwladol.

Gan fod ymweliad y ddirprwyaeth ag Israel wedi'i drefnu yn ystod y cyfnod cyn etholiad cyffredinol diweddar Israel, nid oedd aelodau'r Knesset yn bresennol. Fe wnaeth y ddirprwyaeth, er hynny, gyfarfod â Michal Biran, MK Labor, i drafod y sefyllfa gwleidyddol bresennol. Roedd yn amlwg mai materion domestig fel yr heriau a wynebir o ran y gwasanaeth iechyd, tai a materion eraill oedd wrth wraidd yr ymgyrch gwleidyddol a oedd yn digwydd. Dywedodd nad dilyn y broses heddwch oedd y pryder mwyaf i'r rhan fwyaf o Israeliaid yn yr etholiad, ond roedd hyn yn groes i'r awydd am ddiogelwch yr adroddwyd amdano i'r ddirprwyaeth mewn manau eraill.

Cafodd y ddirprwyaeth groeso mawr yn y Lan Orllewinol yn ninas Ramallah gan Dr Abdullah Adbullah, Cadeirydd Pwyllgor Gwleidyddol Cyngor Deddfwriaethol Palesteina ac uwch ddiplomydd Palesteina. Cyflwynodd Dr Abdullah naratif cynhwysfawr a safbwynt dilys Palesteinaidd o ran y gwrthdaro. Mynegodd bryder o ran diffyg awydd rhyngwladol i ddod â dwy ochr y gwrthdaro at ei gilydd i gael sgysiau a'r angen i eiriolwr onest wneud hynny, yn enwedig o gofio'r diffyg ymddiriedaeth sydd gan y Palestinaid yng ngweinyddiaeth Trump.

Yn ogystal â lleisiau o wleidyddiaeth genedlaethol, cyfarfu'r ddirprwyaeth â Fleur Hassan-Nahoum, Dirprwy Faer Jerwsalem. Mynegodd Mrs Hassan-Nahoum awydd i hyrwyddo ymgysylltiad â thrigolion Dwyrain Jerwsalem fel ffordd o feithrin ymddiriedaeth ac annog pobl i gymryd rhan mewn etholiadau lleol. Roedd ganddi safbwynt newydd, ac roedd yn dymuno pontio'r rhaniad rhwng Arabiaid ac Iddewon yn ardal ehangach Jerwsalem er mwyn gallu hyrwyddo a chyflawni nodau cyffredin.

Rhagolygon Heddwch:

Roedd amserlen teithio'r ddirprwyaeth yn cynnwys ymweliad â phrosiect Paths to Peace yn Netiv HaAsara lle clywsom am fywyd trigolion mewn cymuned fach a oedd wedi profi ymosodiadau roced ac ymdreiddiad trwy dwneli o Gaza. Penderfynodd artist cerameg lleol greu murlun dros heddwch ar ddarn o'r rhwystr diogelwch ger y gymuned. Mae'r murlun yn wynebu Gaza ac mae ganddo negeseuon a symbolau heddwch mewn Arabeg, Hebraeg a Saesneg. Mae'r prosiect yn ceisio cynnwys pobl o bob cefndir wrth ddatblygu'r murlun fel arwydd o'r awydd am heddwch rhwng Israel a Phalesteina.

Ymwelodd y ddirprwyaeth hefyd â Rawabi, tref Palesteinaidd newydd yn y Lan Orllewinol. Syniad Bashar Masri oedd Rawabi, entrepreneur gweledigaethol a dyn busnes o Balestina, ac fe'i adeiladwyd gyda chefnogaeth Qatar. Mae'n cynnwys tai modern, canolfan fanwerthu, swyddfeydd, cyfleusterau chwarae ac adloniant, a mannau addoli. Mae'r dref wedi'i chynllunio'n dda ac nid oes dim arall cyffelyb yn y Tiriogaethau Palesteinaidd. Esboniodd Mr Masri mai'r bwriad oedd cynnig lle deniadol i fyw yn y Lan Orllewinol er gwaethaf y gwrthdaro presennol, ac i ddangos ei bod yn bosibl datblygu prosiectau arwyddocaol er gwaethaf yr heriau a wynebir o ganlyniad i'r sefyllfa annatrys barhaus. Mynegodd obaith y byddai cenedlaeth newydd o arweinwyr gyda'r gallu i drafod heddwch yn dod i'r amlwg yn Israel a Phalesteina.

Yn Tel Aviv, ymwelodd y ddirprwyaeth â Chanolfan Feddygol Wolfson, gan gyfarfod â chynrychiolwyr Save a Child's Heart, elusen sy'n darparu llawdriniaeth ar y galon i achub bywydau plant difreintiedig ledled y byd ac sy'n cefnogi datblygiad gwelliannau ym maes gofal pediatrig a chardiaidd drwy hyfforddi gweithwyr iechyd proffesiynol yn rhyngwladol. Mae ei gweithgareddau'n estyn i ddarparu triniaeth i blant o Gaza a'r Lan Orllewinol, a datblygu capasiti cyfleusterau a chanolfannau meddygol yn y Tiriogaethau Palesteinaidd. Mae'r dull hwn o hyfforddi a meithrin gallu yn rhywbeth y gall Cymru geisio ei efelychu drwy ymgysylltu'n rhyngwladol.

Cynigiodd Canolfan Heddwch ac Arloesi Peres, sydd hefyd wedi'i lleoli yn Tel Aviv, gyfle i gwrdd â Nadav Tamir, y Cyfarwyddwr, ac i ystyried pa mor ddyfeisgar yw pobl Israel, a'r gobaidh y gallai hyn arwain at ffyniant sy'n gallu cau'r bwch economaidd rhwng Israel a'i chymdogion er mwyn annog heddwch. Roedd ymdeimlad clir o falchder cenedlaethol yn y cyflawniadau technolegol a'r dyfeisgarwch a oedd yn cael eu harddangos, a does dim amheuaeth y bydd yn arwain at gyfleoedd busnes a gwaith ar y cyd a fydd yn ysgogi syniadau newydd a gwreiddiol. Efallai y gallai Cymru ddysgu gwersi gwerthfawr o'r gwaith arloesol hwn.

Cyfiawnder:

Cyfarfu'r ddirprwyaeth â'r cyn Brif Ustus, Asher Grunis, yn Uchel Lys Israel yn Jerwsalem. Roedd y cyfarfod yn gyfle i ddirprwyon drafod pryderon ynghylch mynediad Palestinaid at gyfiawnder a datblygiad cyfraith Israel ar ôl y Mandad Prydeinig. O ystyried y ddadl barhaus yng Nghymru ynghylch datblygu awdurdodaeth gyfreithiol benodol ac ar wahân, roedd yn ddiddorol dysgu am ddatblygiad system cyfiawnder Israel o'i gwreiddiau yn y system gyfreithiol Brydeinig a etifeddodd yn dilyn y Mandad Prydeinig.